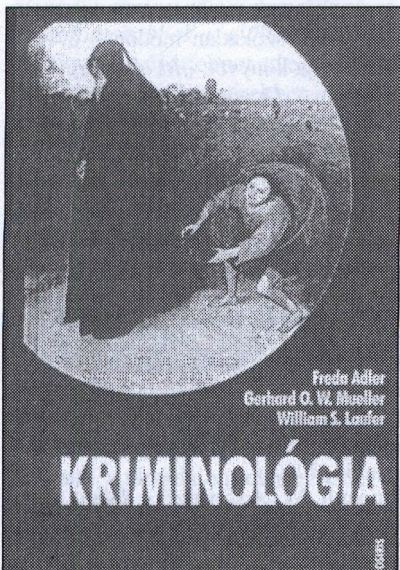

Örvendetes tény

Kézikönyvek a kriminológiáról

A kriminológia eredményei létfontosságúak valamennyi mai társadalom számára. A kriminológia, a bűnözés legkülönbözőbb vonatkozásait vizsgáló tudományág, noha a XVIII. század végén alakult ki, valójában mégis fiatal, a „kriminológia” kifejezés alig száz éves. Ez alatt a száz év alatt azonban a kriminológia hatalmas fejlődésen ment keresztül. A tudományág nyugati szakirodalmából mindmáig viszonylag keveset fordítottak le magyarra. A hazai kriminológia „megkésett fejlődéséből” adódóan örvendetes tény, hogy a közelmúltban két könyv is megjelent a magyar könyvpiacra, amely nemzetközi tapasztalatokról számolt be.

2000-ben jelent meg az Osiris Kiadó gondozásában három amerikai szerző, *Freda Adler, Gerhard O. W. Mueller és William S. Laufer* *Kriminológia* című tankönyve. A mű magyarországi megjelenése a hazai kriminológia jelentős eseménye, tekintettel a szegényes hazai tankönyvirodalomra. (Mindössze két tankönyvvel rendelkezünk: az egyik *Vigh József Kriminológiai alapismeretek* című könyve, a másik a *Gönczöl Katalin, Korinek László és Lévy Miklós* szerkesztette *Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll* című kötet.)

A mű magyarországi megjelentetésében *Lévy Miklós*, a Miskolci Egyetem tanszékvezetője elvülhetetlen érdemeket szerzett. 1991-ben amerikai tanulmányútja során ismerkedett meg az akkor frissen, első kiadásban megjelent kötetrel, s fogalmazódott meg benne a magyar kiadás gondolata. A könyv fordítását ő ellenőrizte, a jegyzeteket és az utószót is ő írta.

A jelenleg magyar nyelven olvasható munka az eredeti mű harmadik kiadása alapján készült. A kötet érdekessége, továbbá a magyar kiadás jelentőségét mutatja, hogy az amerikai szerzők külön előszót írtak az itteni kiadáshoz, megemlékezve azokról a magyar tudósokról, akik hozzájárultak a kriminológia fejlődéséhez.

A könyv szerkezete három részre tagolódik. A *kriminológia megértése* címet viselő első rész a kriminológia fogalmának kimerítő értelmezését nyújtja, a bűnözés

és a bűnözői magatartásminták mérésére szolgáló technikákat tárgyalja, s a kriminológiai gondolkodás történetét a XVIII. századtól szinte napjainkig követi nyomon.

A mű második része először a bűnözés és a bűnözői viselkedés magyarázatait tekinti át, a XX. században kialakult eredményekre támaszkodva. A feldolgozott elméletek között szerepelnek biológiai, pszichológiai, szociológiai, szociálpolitikai és integrált magyarázatok. A könyv egyik legérdekesebb fejezete a szubkultúrák kialakulásával foglalkozik. Ebben a szerkezeti egységben – többek között – a társadalmi kontroll és a viktimológia kérdéseiről is olvashatunk.

A könyv harmadik része a bűncselekmények típusait jogi és szociológiai szempontból tárgyalja. A szerzők körüljárják a bűncselekmény fogalmát, majd az erőszakos, a vagyon elleni bűncselekmények, valamint a szervezett bűnözés sajátosságait elemzik. A kábítószerral, az alkohollal és a szexualitással kapcsolatos bűncselekmények témája a kiadvány önálló fejezetét képezi. A kötet anyaga az összehasonlító kriminológia kérdéskörét tárgyaló anyagrésszel zárul.

Freda Adler, Gerhard O. W. Mueller és William S. Laufer munkája – Lévay Miklós szerint – az elmúlt évtized legsikeresebb amerikai kriminológiai tankönyve. Sikerét az is bizonyítja, hogy több nyelvre lefordították, és jó néhány országban szerepel a könyv a kriminológiai kurzusok kötelező vagy ajánlott irodalmaként.

A szerzők arra törekedtek, hogy a hallgatóknak „kellemes tanulásmélynymény” nyújtsanak, az oktatók kezébe pedig olyan eszközt adjanak, amely egyszerre „dinamikus” és „hatékony”. Munkájukban a bűnözői viselkedés magyarázatára irányuló elméletek fejlődését és kölcsönös kapcsolatait állították előtérbe, illetve az elmélet, a politika és a gyakorlat kölcsönös összefüggését igyekeztek demonstrálni.

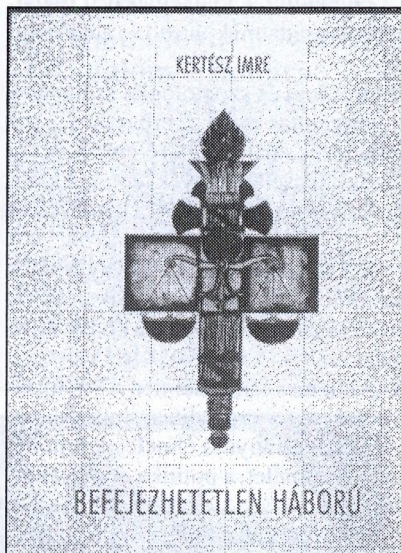
Minden fejezethez kiegészítéseket csatoltak, hogy elősegítsék a hallgatói véleménynyilvánítást, s hogy fejlesszék a hallgatók kritikai gondolkodását. Minden kiegészítés ugyanolyan formában jelenik meg, a szöveges rész kiegészül táblázatokkal, vitakérdésekkel és a források közlésével. A *Kriminológiai nézőpont* című kiegészítések válogatott esetek és kutatási anyagok elemzését tartalmazzák, a *Napirenden* című kiegészítések olyan problémákkal foglalkoznak, amelyek új vagy tartós kihívást jelentenek a kriminológusok számára, az *Ablak a világra* című kiegészítések pedig a bűnözéssel foglalkozó kriminológiai vizsgálódások nemzetközi dimenzióit állítják előtérbe. Így pl. a *Társadalmi kontroll elmélete* című fejezet végén a fegyveres autórablásokról, az iskolai erőszakról, továbbá azokról az országokról olvashatunk, ahol alacsony a bűnözési ráta.

A XX. századi amerikai kriminológia óriási hatást fejtett ki világszerte, elméletei, kutatási eredményei, következtetései jelentős mértékben érvényesek az Amerikán kívüli kriminalitásra is. A könyv alapvetően az amerikai kriminológiai kutatási eredményeket mutatja be, és jellemzően a bűnözés egyesült államokbeli helyzetével foglalkozik. Nemcsak az ún. hagyományos bűncselekményfajtákat tárgyalja, hanem a „modern” csúcstechnológiát alkalmazó bűnözést is, amellyel csak az elmúlt években kezdtek kiemelten foglalkozni.

A tankönyv fő erényei közé tartozik az enciklopédikus megközelítés. A mű szemlélete szerint a bűnözés összetett jelenség, amelynek vannak társadalmi, kulturális, gazdasági, politikai összetevői. A kötet hatalmas mennyiségű szakirodalomra épül. (A feldolgozott, illetve felhasznált szakirodalom fejezetenkénti feltüntetése lehetőséget teremt a hallgatók és a szakemberek számára egy-egy témakör mélyebb, részletesebb megismerésére is.)

A szerzők és a szerkesztők – egymással szorosan együttműködve – olyan formátumot alakítottak ki, amely jól olvasható és esztétikus is: a táblázatok, az ábrák, a kiegészítések kiemelik és felerősítik a szöveg mondanivalóját. A fejezetek vázlatjai, a kulcsfogalmak listája, az összefoglaló részek, a fogalomtár és az internetes gyakorlatok is hozzájárulnak ahhoz, hogy a könyv jól használható legyen.

★★★

Az egyik legkiválóbb hazai kriminológus, *Kertész Imre Befejezhetetlen háború* című könyvének megjelenése nemrégiben szintén jelentősen gazdagította a magyarországi kriminológiai szakirodalmat. A kötetet a BM Kiadó adta ki 2000-ben a Belügyminisztérium és a COLPI anyagi támogatásával.

Kertész Imre a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulójáig elsősorban a krimináltechnika és -taktika művelőjének számított. 1989-ben, harminchét éves szolgálat után vonult a rendőrségtől nyugállományba, s a Legfőbb Ügyészségre került főmunkatársként. „*Ez az időszak az állami díjas nyugalmazott rendőr ezredes tudományos szakírói munkásságában új fejezetet nyitott. A napi hivatali munka terheitől megszabadulva jeles tanulmányok sorát írta olyan hévvel és lelkesedéssel, amely nagyra törő fiatal tudósokat jellemez*” – írja Györgyi Kálmán a könyvhöz írott meleg hangú előszavában.

A kiadványt összeállító, illetve szerkesztő *Finszter Géza* négy nagy fejezetbe rendezte Kertész Imre írásait. A *bűnüldözés természetrajza* című fejezet először a rendőri szervezet fejlesztési koncepciója kialakításáról szóló négyrészes, nagy ívű tanulmányt közli, amely 1989-1990-ben a Belügyi Szemlében jelent meg. Ezt követően a hazugságvizsgálat, illetve a kép és hangtechnikai eszközök a büntetőeljárásban betöltött szerepéről olvashatunk.

A bűnözés kontrollja, az igazságszolgáltatás című fejezet igen változatos tartalmú tanulmányokat tartalmaz. Egy írás történeti jellegű, a Magyar Királyi Igazságügyi Minisztérium és az ügyészségek viszonyrendszerét vizsgálja, a többi a mai helyzet elemzését adja. A témák a következők: *az ügyészség változó szerepe, a hatóság megsértése, mint bűncselekményfajta, sajtó és jog viszonya, tanúvédelem, megállapodás az elkövetővel, vagyis a vádalku intézménye*. A fejezet büntetés-végrehajtási szempontból igen figyelemre méltó írása a börtönépesség alakulásának nemzetközi tendenciáival, a börtönpopuláció csökkenésére irányuló külföldi törekvésekkel foglalkozik.

Az *Új kihívások* című harmadik anyagrészben három tanulmány is a kábítószer-bűnözés problematikáját járja körül. Ezek a széles nemzetközi körképet tartalmazó írások a különböző drogpolitikák mindmáig jól használható elemzését nyújtják. A számítógépes hamisítás, illetve a gépjárműlopás a témája a fejezet további tanulmányainak.

A kifejezetten nemzetközi összehasonlításokat tartalmazó negyedik fejezet a nemzetközi bűnügyi statisztikák összehasonlíthatóságának eshetőségeiről, az USA ítélkezési

gyakorlatáról, az erőszakos bűnözés visszaszorítására tett amerikai lépésekről, s a korrupció elleni ausztriai törekvésekről szól. A *bűn európai útjain* című, számos statisztikai táblát és grafikont tartalmazó terjedelmes tanulmány az európai bűnözési trendeket bűnözési nemenként elemzi. A kötetet Kertész Imre publikációinak jegyzéke zárja.

A könyv megjelentetésének gondolata eredetileg még a szerző hetvenedik születésnapjához kapcsolódott, azonban a kiadás különböző okok miatt késett. Ilyen módon viszont Kertész Imre újabb tanulmányai is bekerülhettek a kiadványba. „*Ez a tanulmánykötet rendhagyó, mert maga a jubiláns tette az asztalra az olvasónak szánt ajándékát*” – írja Györgyi Kálmán.

A kötet alcíme *Helyzetjelentések a bűnözés elleni harcról a rendszerváltás éveiben* (Cikkek, tanulmányok 1989-1990) megtévesztő, hiszen egynémely írás a kilencvenes évek második felében látott napvilágot. Bár a szerző az elmúlt tizenegy évben különböző helyeken publikálta a kötetben közölt tanulmányokat, azok legtöbbször a Belügyi/Rendészeti Szemlében jelent meg.

Kertész Imre a kilencvenes években kifejtett munkásságával voltaképp az összehasonlítható kriminológia – nálunk fehér hollóként előforduló – műfaját fejlesztette tovább. Ezen túl számos olyan új kérdéshez nyúlt, amelyekkel Magyarországon korábban senki sem foglalkozott.

A Befejezhetetlen háború tanulmányainak ismeretében nem túlzás állítani: Kertész Imre a rendőrség és az ügyészség átalakításának elméleti megalapozásában elévülhetetlen érdemeket szerzett. A szerző higgadt, kiegyensúlyozott elemzései nem csak a hazai és nemzetközi szakirodalom ismeretére, hanem egy gazdag életút tapasztalataira is épülnek, azokat az adatok gazdagsága jellemzi. A kötet írásai, noha témájuk rendkívül szerteágazó, szinte kézikönyvszerű egységet alkotnak.

Deák Ferenc István